

Samsun'daki Girişimci Kadın Profiline Sosyolojik Açından DeğerlendirilmesiTuğba DİLSİZ¹, Senem GÜRKAN^{2*}¹Öğretmen, Girişimcilik ve Yenilikçilik Yüksek Lisans öğrencisi, Samsun, Türkiye²Dr. Öğr. Üyesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Hizmet Bölümü, Samsun, Türkiye¹<https://orcid.org/0009-0005-2801-365X>²<https://orcid.org/0000-0002-2061-6385>* senemgrk@yahoo.com<https://doi.org/10.5281/zenodo.8163582>**Araştırma Makalesi/Derleme****Makale Tarihiçesi:**

Geliş tarihi: 2023/03/17

Kabul tarihi: 2023/05/10

Online Yayınlanma: 2023/06/30

Anahtar Kelimeler

Samsun

Kadın

Kadın girişimci

Kadın girişimciliği

ÖZET

Tarih boyunca toplumsal ve ekonomik gerçekler hem kadının hem de erkeğin işgücüne katılımını zorunlu kılmıştır. Kadın girişimciliğinin önünün açılması sayesinde kendilerine ait işletmelere sahip olan kadınlar ekonomik bağımsızlıklarını elde ederek, toplumsal statülerini yükseltmiş, varlıklarını ispatlar duruma gelmişlerdir.

Bu çalışma, Türkiye'nin Samsun ilindeki kadın girişimci profilini sosyolojik açıdan ele almayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda beş girişimci kadınla derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Nitel araştırmanın süreç ve paradigmalarıyla yürütülen çalışmada yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Çalışma sonucunda ise Samsun'daki girişimci kadın profilinin, genel girişimci kadın profiliyle paralel seyrettiği; toplumsal cinsiyet eşitsizliği bağlamında tartışıldığında ise, girişimci kadınların toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin bilincinde olmalarına karşın idealist ve yenilikçi bir yaklaşımla iş hayatında var olma mücadelesi verdikleri görülmüştür.

A Sociological Evaluation of The Profile of Women Entrepreneurs in Samsun**Research article/Reviews****Article History:**

Received: 2023/03/17

Accept: 2023/05/10

Available online: 2023/06/30

Keywords:

Samsun

women

Women entrepreneur

Women's entrepreneurship

ABSTRACT

Throughout history, social and economic realities have necessitated the participation of both women and men in the workforce. Thanks to the paving the way for women's entrepreneurship, women who have their own businesses, have achieved their economic independence, increased their social status and proved their existence. This study aims to address the profile of women entrepreneurs in Samsun, Türkiye from a sociological perspective. In this context, in-depth interviews were conducted with five entrepreneurial women. During the research conducted with the processes and paradigms of qualitative research, a semi-structured interview form was used. As a result of the study, it was found that the entrepreneurial woman profile in Samsun is parallel to the general entrepreneurial female profile. When discussed in the context of gender inequality, it is seen that entrepreneur women struggle to exist in business life with an idealist and innovative approach, despite being aware of gender inequality.

GİRİŞ

Günümüz dünyasında bilimsel ve teknolojik gelişmeler, üretim sistemiyle birlikte rekabet dinamiğinde köklü bir değişikliğe neden olmuş, çok hızlı gelişim ve değişimler yaşanmıştır. Bu gelişim ve değişimler, sosyal hayatın her kurumuna etki eden bir dönüşüm alanı olagelmiştir. Tüm bunlar içerisinde emek piyasasında kadının ve erkeğin yerine ilişkin dönüşümler de yer almıştır.

Araştırmanın konusu bağlamında girişimcilik ve kadın girişimciliği konularına parantez açılması gerekirse, girişim, toplumun ihtiyaçlarını karşılamak, mal ve hizmet üretmek maksadıyla girişimci tarafından oluşturulan organizasyon planlamalarıdır (Şimşek, 1998: 29). Diğer bir deyişle girişim, girişimcilerin işletmelerini kurmak amacıyla gösterdikleri çabalar sonucunda zorluklara katlanma durumudur (Küçük, 2017: 33). Girişim kavramı hangi açıdan incelenirse incelensin, girişimcilerin temel amacı kâr sağlayarak topluma hizmet verip yararlı olmaktır (Alpugan, 1996:15). En dar anlamıyla girişimcilik, fikirlerin yakalanmasını ve bu fikirlerin ürünlere dönüştürülmesini ve/veya hizmetleri ve ürünleri pazara sunacak bir girişim kurulmasını içermektedir (Zhao, 2006). Yapılan literatür araştırmalarına göre girişimcilik kavramı Klasik ve Neo-Klasik teorisyenler tarafından farklı şekillerde yapılmaktadır. Girişimcilik tanımı araştırmacıların ekonomi, sosyal, politik bakış açısına göre değişkenlik gösterebilmektedir. Fakat tanımlara bakıldığında, girişimcilikte fırsatları değerlendirebilme, var olan bir işe yenilik getirme tanımlamaların ortak noktası olarak ortaya çıkmaktadır (Ağar, 2022; Kuratko, 2005).

Ülkemizde girişimciliğin tarihsel gelişimine bakıldığında ise, bu süreç Orta Asya'ya dayandırılabilir. Türkler Orta Asya'dan Anadolu'ya göç ettikten sonra, yerleşik bir hayat düzenine geçmeye başlamışlar, sonrasında ticarete yönelmiş ve özellikle zanaatkârlık alanında oldukça gelişme göstermişlerdir (McKay, 2001: 148). Osmanlı İmparatorluğu döneminde ise ticaretten uzaklaşıp, askerlik, tarım, hayvancılık gibi iş alanlarına yöneldikleri görülmüştür. Dolayısıyla bir ticaret kültürü oluşturulamamıştır. Ancak imparatorluğun son döneminde “*Müslüman ve Türk ticaret adamı oluşturma*” konusu ile çaba harcanmış (Yalçın, 1991: 148; Durukan, 2006: 27-28), bu çabalar İmparatorluğun sona ermesiyle kurulmuş olan Türkiye Cumhuriyeti'nde önem kazanarak, Cumhuriyetin ekonomi alanındaki stratejilerinden biri olmuştur. Yeni Cumhuriyetin bu siyasi yöntemi, 1930'lu yıllara kadar sürdürülmüştür (Arıkan, 2004, Tekin, 2005: 25; Durukan, 2007). Diğer bir deyişle, Cumhuriyetin ilanı ile girişimcilerin sayısının artırılması ve girişimciliğe özendirilme politikası o dönemde devlet eliyle yapılmıştır.

1980 yılı itibariyle girişimcilik alanında önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Bu gelişmenin oluşmasında, 24 Ocak 1980 tarihinde alınan kararlar, ekonomik alanda yürürlüğe giren değişiklik önem arz etmektedir. Türkiye'de bu tarihte stratejik alanda yapılan değişikliklerle birlikte, serbest piyasa ekonomi sisteminde ve bu sistem içerisindeki en önemli yapılaşmalardan biri olan ve ihracat yapmaya yönelik girişimcileri desteklemeyi amaçlayan politikalar devrede olmuştur. Ne var ki 1980 itibariyle çok sayıda, ani ve birbiriyle çelişen

kararlar alınması sonunda ise bir belirsizlik ortamı oluşmuştur. Bu süreçte girişimcilerin önlerini görebilmeleri, planlı davranabilmeleri, bu nevi kararsızlıklar nedeniyle imkânsız bir hale gelmiştir (Arıkan, 2004:17).

1990'lı yıllara gelindiğinde ise, devlet, ekonomi işleri içinde fazlasıyla yer almış, bu belirsizlikler devam etmiştir. Ancak, bütün bu olumsuzlara karşın, girişimcilik alanında Türkiye'de artış görülmüştür. Ülkemizin Gümrük Birliği'ne katılmasıyla birlikte girişimciler işletmelerinde devamlılık sağlamanın yollarını aramaya başlamışlardır. Sonrasında uluslararası piyasada rekabet etmek amacıyla yabancı dil öğrenmeye başlayan ve dış pazarda satış yapmak amacıyla bilgi birikimine sahip olması gerektiğini kavrayan girişimci tipi ortaya çıkmıştır (Müftüoğlu, 1996).

1994 yılındaki ekonomik krizi Türk girişimciler başarıyla atlatmıştır. Bu olumlu sonuç öncelik olarak ihracat alanında etkili olmuştur. 1996 yılında uygulamaya geçen Gümrük Birliği ile de yaşanması beklenen kötümser durumlar gerçekleşmemiştir (Arıkan, 2004). 21. yüzyılda da bilim ve teknoloji alanındaki gelişmeler, girişimcinin ve girişimciliğin ekonomik değerini arttırmıştır (Ödemiş, 2018). Bunun sonucu olarak bireye ve bireysel yeteneğe dayanan girişimcilik ön plana çıkmış (Aşkın, vd, 2011: 70; Davidoff, 2009) ve ülkemizdeki girişim süreçlerinde kendini göstermiştir.

Çalışmanın odağa aldığı ana konu olan kadın girişimciliğine bir parantez açılması gerekirse, kadın girişimciliği ve kadın girişimciler kavramı son senelerde girişimcilik kavramının içinde, ancak ondan farklı bir alan olarak anılmaya başlamıştır. Günümüzde sosyal, endüstriyel ve teknolojik değişimler, çok sayıda kadının iş hayatının içinde görülmeye başlamasını beraberinde getirmiştir. Bilgi teknolojilerindeki gelişmelerle bilgiye ulaşmanın kolaylaşması, birçok alanda eğitim alan kadın sayısı artışları, kadınların iş hayatının çeşitli alanlarında sık sık görülmesi sonucunu doğurmuştur. Girişimcilik, bu anlamda kadınlar için en etken kariyer alanlarını oluşturmaya başlamıştır.

Kadın girişimciliği, hem dünya genelinde hem de ülkemizde kadınların statülerini geliştirmek, kadınları güçlendirmek ve girişimciliği özendirmek adına önem taşımaktadır. Son yıllarda gelişen yaklaşımlarla kadın girişimciliği konusu ülkemizde de daha sık gündeme gelmiş ve her geçen günle birlikte ivme kazanır bir hale bürünmüştür (Davis, 1984; Fletcher, 2018).

Bu kavramın alana bağımsız olarak yerleşmesi ise, özellikle 2002 yılında kurulan Türkiye Kadın Girişimciler Derneği (KAGİDER) ile olmuştur. Kuruluş, kadın girişimciliğini "Kadının yaratıcı fikri ile uzun süren iş planı çerçevesinde, sermaye ile fikrin birleşerek yeni işletme kuran ve kendi dışında da istihdam yaratan kadınlar" olarak tanımlamaktadır. 1990

yılından itibaren sivil toplum kuruluşlarının iş bulamayan, ancak çalışmak isteyen kadınlar için başlattıkları kazanç sağlayan faaliyetlerin tümü kadın girişimciliği faaliyetleri olarak nitelendirilmektedir. Kamu kuruluşları da istihdam açısından alanı daralan işgücüne karşı kadınları, küçük girişimciliğe özendirici faaliyetler sunarak yoğunlaştırmışlardır. Bu durumun sonucunda da kadın girişimciliği, sermaye ve fikrini birleştirerek yeni işletme kuran ve sadece kendi için değil, çevresindekiler için istihdam yaratan kadın girişimciler için kullanılan; yoksul ve işsiz kadınların gelirini artırıcı faaliyetlerini ve de mikro kredileri içeren bir kavram olmuştur (TÜSİAD ve KAGİDER, 2008; 182).

Türkiye’de kadın istihdamını artırma ve kadın girişimciliğini destekleme konusundaki program ve çalışmaların ivme kazanması, Türkiye’nin 1999 Helsinki Avrupa Birliği Zirve Toplantısı’nda aday ülke statüsü kazanmasından sonra başlamıştır). Kalkınma odaklı kadın girişimciliği kavramı, piyasa ve devletin ana aktörler olduğu yukarıdan aşağıya doğru şekillenen bir kavram olarak gelişmiş, ancak piyasa ve evdeki güç ilişkileri analizi kavramını ele alınmasında göz ardı edilmiştir (Özar, 2005; Toksöz, 2007).

Tüm bu bilgilerden hareketle çalışmanın amacı, Samsun ilindeki kadın girişimci profilini sosyolojik açıdan ele almaktır. Bu bağlamda aşağıdaki araştırma sorularına cevap aranmıştır:

- Samsun’daki girişimci kadınların demografik özellikleri nedir?
- Samsun’daki girişimci kadınların özelliklerine bakıldığında, kadın girişimciliği konusunda ne tür sosyolojik çıkarımlar yapılabilir?

MATERYAL ve METOD

Çalışma, Samsun ili İlkadım ilçesindeki kadın girişimci profilini sosyolojik açıdan incelemek üzerine kurulu olduğundan, derinden anlaşılması gereken teknikleri barındıran nitel araştırma paradigmasının yöntemleri takip edilerek yürütülmüştür.

Araştırma Stratejisi

Çalışma, araştırılan olay veya olguya ilişkin bireylerin düşünce ve davranışlarını anlamayı sağlamaya yarayan, gömülü halde olan bilginin gömülü temalar aracılığıyla ortaya çıkmasını sağlayan (Onat, 2011; Giles, 2002) gömülü teori (*grounded theory*) stratejisiyle örülmüştür.

Katılımcılar

Araştırmanın evrenini, Samsun ilinde yaşayan kadın girişimciler oluşturmaktadır. Örneklem ise, Samsun'un İlkadım ilçesinde yaşayan 5 kadın girişimcidir. Bu katılımcılar, KOSGEB (T.C. Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı) Samsun Müdürlüğü'nden alınan bilgiler doğrultusunda, amaçlı örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Ayrıca katılımcıların Samsun ilinden seçilmesinin nedeni, araştırmacıların bu ilde ikamet ediyor olmalarından dolayı zamandan ve kaynaklardan tasarruf etme ve katılımcılara kolayca ulaşmadır. Çalışmanın herhangi bir yerinde katılımcıların isimlerine yer verilmemiş, her bir katılımcı K1-5 şeklinde kodlanarak isimlendirilmiştir.

Katılımcıların genel özellikleri aşağıda verilmiştir:

Katılımcı 1 (K1): Gıda üzerine eğitim alan katılımcı, öncelikle bu alanı evden çalışarak ve üreterek değerlendirmiş, çevrimiçi hizmetlerde bulunarak başarıya ulaşmıştır. Alanındaki en genç girişimcilerden olması da onu rakiplerinden ayıran belirgin bir özellik olarak dikkat çekmektedir. Katılımcı, ailesinde daha önce başarılı bir girişimcinin olmamasından güç alarak girişimci olmaya karar vermiş ve seçtiği girişimcilik alanıyla ilgili, gıda sektöründeki ünlü başarılı kişileri takip edip kendisine rol model almıştır. İki seneyi geçen iş hayatında, geri dönütler incelendiğinde kendisini başarılı olarak gördüğünü belirtmektedir. Tek başına yürüttüğü işinin zamanla yoğunlaştığını gördükçe, çalışanlara ve daha fazla ekipmana ihtiyacı olduğuna karar vermiştir. En iyi bildiği işi yaparak gelişmeye, üretmeye, çoğalmaya devam etmekte kararlı olduğunu dile getirmektedir.

Katılımcı 2 (K2): Katılımcının iş kurma fikri, ailesinin pasta malzemeleri sektörüne olan eğiliminden kaynaklanmaktadır. İş fikrine, herhangi bir destek almadan başlamıştır. Farklı fikirler üretmek konusundaki özgüveni, geleneksel kalıpların dışına çıkabilme yetisi, insan ilişkileri, dolayısıyla da bu durumların müşteri memnuniyetine katkısı, katılımcının iş başarısının yüksek olmasını sağlamıştır. Kendini sürekli geliştirip değiştirerek iş yaşamına devam etmektedir. İşyerini konumlandırırken, ulaşımın rahat olmasına ve müşteriye alışveriş esnasında ergonomik bir ortam sağlama konusunda da dikkat ederek de müşteri memnuniyetini ön plana çıkarmıştır. İşini, 15 yıldır iki çalışanıyla birlikte başarıyla devam ettirmekte ve daha da büyümek için adımlar atmaya kararlı görünmektedir.

Katılımcı 3 (K3): Bir yakınının manevi desteğiyle iş kurma fikri oluşmuş, derin çalışma arzusuyla başarı elde etmiştir. KOSGEB desteği kullanılmıştır. Çevresince desteklenen, kendine güvenen girişimci kadınları kendine idol olarak seçmiştir. 4 yıl önce kurulmuş bebek

giyim sektörü kısa zamanda istenilen başarıya ve maddi kazanıma ulaşmıştır ve kısa sürede 11 çalışana iş imkanı sağlamıştır. Girişimci atölyesini büyüterek daha fazla kadına iş imkanı sağlamak istemektedir.

Katılımcı 4 (K4): Katılımcı, yaşadığı maddi yetersizlik ve çaresizlik sonucunda girişimcilik fikri geliştirmiştir. Katılımcının yakın çevresinde hiç girişimci olmamasına rağmen kararlılıkla 19 kadına iş imkanı sağlamıştır. Borç alarak ve KOSGEB desteği kullanarak kurumsallaşmayı başarmıştır. Başarısının nedenini, titizlikle çalışıp aldığı işi zamanında teslim etmeye bağlamaktadır.

Katılımcı 5 (K5): Katılımcı, hobi olarak başladığı etkinliklerinde başarılı olunca, zaman içerisinde bu konuyu bir iş fikrine dönüştürmeye karar vermiştir. En yakını annesinin girişimciliğini de örnek alarak bu yolda hızla ilerlemiştir. Çalışmalarına hep daha iyisini başarma azmiyle, işini hayatının önceliği olarak konumlandırarak devam etmiştir. Tüm vaktini işine adanıp, sürekli gelişim ve değişim halinde olmayı amaçlamıştır. Asıl mesleği hemşirelik olan katılımcı, zamanla ve birlikte çalıştığı doktorların da desteğiyle hobisi olan fotoğrafçılığı, doğum ve bebek fotoğrafçılığına çevirmiştir. Hemşireliği bırakarak kendine bir stüdyo kurmuştur. Kurduğu işine iki kadın girişimciyle devam etmektedir. Kendi imkanlarının yetersiz kaldığını belirtmiş, KOSGEB desteği almıştır. Yaşamsal motivasyonunu yüksek tutarak işini ilerletmiştir.

Veri Toplama ve İnceleme Süreci

Veriler, araştırmacılar tarafından derinlemesine görüşme tekniğiyle, yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak elde edilmiştir.

Yarı yapılandırılmış görüşme formundaki demografik sorular katılımcının yaşı, medeni durumu, eğitim düzeyi ve varsa çocuk sayısıdır.

Formda bulunan, bu çalışmanın problemi doğrultusunda araştırma sorularını yanıtlamaya yönelik sorular ise şunlardır:

- Bu iş fikri nasıl doğdu?
- Sizce sizi girişimci yapan özelliğiniz/özellikleriniz nelerdir?
- Sizi rakiplerinizden ayıran özelliğiniz nedir?
- Girişimcilik fikrinize destek olanlar veya köstek olanlar oldu mu? Kimler? Bu durum sizi nasıl etkiledi?

- Size göre kadın girişimci olmanın, erkek girişimcilere göre zorluğu ya da kolaylığı var mı?
- İşinizi kurarken yeterli finansa sahip miydiniz? Finans konusunda size destek olan oldu mu? (aile, yakın çevre, banka vb.)
- Kurduğunuz iş ile alakalı tecrübeniz var mı? Varsa nedir? (Okul, iş vb.)
- Girişimci bir kadın olmak aile-sosyal yaşamınızı nasıl etkiliyor?
- Bugüne kadar koymuş olduğunuz hedeflerinize ulaştınız mı? Ne kadarına ulaştınız? Yeni hedefleriniz var mı? Varsa nelerdir?
- Ümitsizliğe kapılıp iş yerinizi kapatmak istediniz mi? Bu durumu nasıl aştınız?
- KOSGEB başvurusunu nereden duydunuz, size faydası nasıl oldu?
- Destek süreçlerini yürütürken zorlandığınız oldu mu?
- İşini kurmak isteyen girişimciler için önerileriniz ne olur?

Görüşmeciler aynı araştırmacılar tarafından yapılmış, ortalama 60-75 dakika sürmüştür. Daha sonra aynı araştırmacılar tarafından yazılı veri haline getirilmiş ve böylece araştırmanın veri seti oluşturulmuştur.

Veriler, Miles ve Huberman'ın (1984) üç basamaklı nitel veri analiz modeline göre incelenmiştir. İlk aşamada araştırmacılar “verilerin azaltılması” basamağında araştırmada kullanılmayacak verileri kapsam dışı bırakmışlardır. “Verilerin görsel hale getirilmesi” aşamasında ise, araştırmacılar verileri daha iyi gruplandırmak ve okuyucuya daha anlaşılır bir veri sunmak için tabloştürmüşlerdir. Son aşama olan “sonuca ulaşma ve teyit etme” basamağında ise, araştırmanın stratejisine paralel olarak çıkarsamalar ve yorumlamalar yapılarak, konuşmalarda gömülü olan bilgiler ortaya çıkarılmıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları ve Varsayımlar

Bu çalışmada girişimci ve kadın girişimci tanımı, “ çalışmak isteyen kadınlar için başlattıkları kazanç sağlayan faaliyetlerin tümü” olarak nitelendirilmektedir. Ayrıca katılımcılar yalnızca Samsun'un İlkadım ilçesinde yaşayan kadınlardan oluşmaktadır. Dolayısıyla çalışmanın bu sınırlılıklarının, tüm örnekleme temsil etme özelliği bulunduğu varsayılmıştır.

Etik Konuların Tartışılması

Çalışmanın Etik Kurul Onayı, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu'ndan, 27.01.2023 tarihli 2023-1238 nolu kararla alınmıştır. Ayrıca katılımcıdan gönüllü katılım formu ve benzer belgelerle gerekli etik izinler alınmıştır.

BULGULAR

Samsun'daki Kadın Girişimcilerin Demografik Özellikleri:

	Yaş	Eğitim Düzeyi	Medeni Durumu	Varsa çocuk sayısı
Katılımcı 1	33	Yüksek lisans	Evli	1
Katılımcı 2	54	Lise	Evli	1
Katılımcı 3	41	Lise	Evli	3
Katılımcı 4	42	Lisans	Bekar	-
Katılımcı 5	32	Lisans	Bekar	-

Tablo 1: Katılımcıların demografik özellikleri

Tablo 1'de görüldüğü üzere, katılımcıların demografik özellikleri incelendiğinde, yaşlarının 32 ile 54 arasında değiştiği; üçünün evli, ikisinin bekar olduğu görülmektedir. K1 yüksek lisans mezunuyken, 2 katılımcı lise, ikisi ise lisans mezunudur. İki katılımcı çocuk sahibi değilken, bir katılımcı 3, diğer iki katılımcı ise 1'er çocuk sahibidir.

Katılımcıların Girişimcilik Özellikleri ve Onları Rakiplerinden Ayıran Özelliklerine İlişkin Bulgular

Görüşmelerde, katılımcılara “Sizce, sizi girişimci yapan özelliğiniz/özellikleriniz nelerdir? Sizi rakiplerinizden ayıran özelliğiniz nedir?” şeklinde sorular yöneltilmiştir.

K1: Üretmeyi çok seviyorum ve de insan ilişkilerimin iyi olduğunu düşünüyorum. Beni rakiplerimden ayıran en önemli özellik Gıda Mühendisi olmam, genç girişimci olmam, genç girişimci bir anne olmam, yöresel ürün üretmem. Bafra nokulu portföyünde en genç girişimci olmam.

K2: Farklı fikirlere sahip olmam, renk seçimlerimin ilgi görmesi, insanlarla ilişkilerimin iyi olması ve memnuniyet durumuna hakim olmam.

Farklı fikirler, insan ilişkileri, ürün seçimimde yeniliğe açık olmak, geleneksel tasarımların dışına çıkmak. Dükkanın konumu itibarıyla arabayla ve yaya olarak ulaşımı rahat olması ve dükkanda müşteriye ergonomik ortam sağlamak

K3: Çalışma isteği arzusu. Tek rakibim kendim.

K4: İş aşkı, özgüven, paylaşmayı sevmek, azim, başarılı olma hırsı. Güven vermem, titiz çalışmam ve aldığım işi gününde teslim etmem.

K5: Çalışmalarımı hayatımın birinci önceliği olarak konumlandırmam. Çalışabilmek için uykudan feragat etmem, araştırma ve gelişime olan tutkum yurtdışını yakından takip etmem. İlk olarak kendi kendimin rakibi olabilmem, yani önce kendi düzeyimle mücadele etmekteyim, daha iyisi için hiçbir zaman mevcut durumu kabullenmemekteyim. Sürekli gelişim halindeyim, beni boş dururken görmek çok zordur, tüm vakitlerim dolu dolu geçer.

Kadın girişimcilerin çoğunlukla çalışma isteklerinin yoğun olduğu, işleri söz konusu olduğunda rakip tanımadıkları ve başarıma hırslarının etkin olduğu görülmüştür. Katılımcılar, iş ilişkilerinin iyi olduğunu, kendileri başarılı bir noktada gördüklerini belirtmektedir. Dolayısıyla katılımcıların kendilerini gerçekleştirme ve özgüven durumunun geliştiği yorumu yapılabilir.

Girişimcilik Yolunda Yaşanılan Zorluklara İlişkin Bulgular

Görüşmelerde katılımcılara, girişimcilik yolunda yaşadıkları zorlukları öğrenmek adına, “Girişimcilik fikrinize destek olanlar veya köstek olanlar oldu mu? Kimler? Bu durum sizi nasıl etkiledi? İşinizi kurarken yeterli finansa sahip miydiniz? Finans konusunda size destek olan oldu mu? (aile, yakın çevre, banka vb.) Kurduğunuz iş ile alakalı tecrübeniz var mı? Varsa nedir? (Okul, iş vb.) Bugüne kadar koymuş olduğunuz hedeflerinize ulaştınız mı? Ne kadarına ulaştınız? Yeni hedefleriniz var mı? Varsa nelerdir? Ümitsizliğe kapılıp iş yerinizi kapatmak istediniz mi? Bu durumu nasıl aştınız?

“Girişimcilik fikrinize destek olanlar veya köstek olanlar oldu mu? Kimler? Bu durum sizi nasıl etkiledi?” sorusuna verilen yanıtlar aşağıdaki şekildedir:

K1: Destek olan ilk olarak eşim. Ailem. Sosyal çevrem. Tabiki arada köstek olanlar oluyor, bizzat sözlüde ifade diyorlar yazılıda. Ama bu işe girdiğimde anladım ki “kadın kadının hem yurdu, hem kurdu”

K2: En büyük destekçim eşimdir. Çok yorulduğum için kardeşlerim bu işi devam ettirmemi eleştirdi, zaman zaman motive düşüklüğü yarattılar.

K3: Eşim ve çocuklarım benim en iyi destekçilerim oldu

K4: Destekten ziyade köstek olanlar çok oldu. Aile ve arkadaş çevresi bütün olumsuzlukları sıraladılar. Acaba dediğim birçok şey olsa da yine de bütün riskleri alarak denemek istedim

K5: Evet, ufkunu geniş tutamayan meslektaşlarım arkadaşlarım 5 yıl önce çok yüksek ücretler ödeyip katıldığım bir eğitim için gereksiz olacağı yönünde fikir beyan etmişlerdi. Şu anda o eğitim benim hayatımı değiştirdi. Yani eğitim almak gerekiyor kimseye kulak asmadan inandığınız yolda hızla ilerlemek

Girişimci kadınlardan üç tanesi öncelikle eşinden destek alırken, diğer ikisinin ise yakın çevresi tarafından desteklenmemiş olduğu görülmektedir. Destek alan girişimciler bu güçle girişimciliklerini devam ettirirken, destek görmeyip motivasyonu düşürülen girişimci kadınların ise işlerini devam ettirmek için bütün riskleri göze aldıkları görülmüştür.

Bir diğer soru olan, “İşinizi kurarken yeterli finansa sahip miydiniz? Finans konusunda size destek olan oldu mu? (aile, yakın çevre, banka vb.)” sorusuna ise tüm katılımcılar yeterli finansa sahip değilken iş kurma cesareti gösterdiklerini belirtmiştir. Bu katılımcılardan üçü eşinden finans destek almıştır. Dördüncü katılımcı tamamen yakın çevresine borçlanarak iş kurmuş, beşinci katılımcı ise biraz sermaye birikiminden sonra KOSGEB hibe desteği olarak iş girişimine başladığını dile getirmiştir.

“Kurduğunuz iş ile alakalı tecrübeniz var mı? Varsa nedir? (Okul, iş vb.)” sorusuna verilen yanıtlar ise şu şekildedir:

- K1: İlk olarak gıda mühendisiyim. Yüksek lisansımı ekonomi olarak tamamladım. Muhasebe ve işletme kısmını bu anlamda biliyorum, yıllar önce lokantamız vardı.
K2: Yok, tamamen kendi merakım ve pasta denemelerim sonucu oluştu.
K3: Dikiş konusunda tecrübem vardı, kurslara katıldım
K4: Yok
K5: Hayır sadece kurs programlarına katılıp yeterlilik belgeleri almıştım. Özel dersler de aldım.

Verdikleri yanıtlara göre, girişimci kadınlar iş kurmaya karar verdiklerinde, seçtikleri alanla ilgili tam bir tecrübeye sahip değildirlere; hiç eğitim almadan, eğitim alarak ve sadece hobi olarak yapılan faaliyetleri işe dönüştürdükleri görülmüştür. Süreç içinde eğitimlerini yüksek lisans düzeyine kadar tamamlayıp ya da özel kurslarla destek alarak iş deneyimi kazandıkları görülmektedir. Eğitimin yanında ilgi, merak, yetenekleri doğrultusunda alan seçerek girişimciliğe karar vermişlerdir.

Hedeflerine ulaşmış ve ulaşmadıklarına ve yeni hedeflerinin olup olmadığı sorusuna ise bu cevapları vermişlerdir:

- K1: Hedefime ulaştım. İlk başladığımda bu kadar kişiye ulaşmış bu kadar satış yapacağımı düşünüyordum. Samsun çevresinde eski müşterilerimin de beni bulacağını biliyordum. Ama Türkiye çapında bu kadar sosyal olacağımı düşünmüyordum. Mutluyum, hiç tanımadığım evlere konuk oluyorum. Yöresel ürünümü, Türkiye'nin her noktasına ulaştırıyorum. Şu anki hedefim daha çok pazar yerine ulaşmış, daha çok kişiye satış yapmak.
K2: Her hedefe ulaştım. Başka şehirlerde de daha çok şubeleşmek istiyorum
K3: Henüz yarısına ulaştım. Atölyemi daha çok büyütmek, daha fazla bayana iş imkanı sunmak istiyorum.
K4: Ulaştım. Daha fazla kişiye istihdam sağlamak istiyorum
K5: Evet işimi geliştirmek üzere hedeflerim var, sosyal sorumluluk projelerim var ve yakın zamanda şubeleşmeyi düşünüyorum.

5 girişimci kadının tamamının hedeflerine ulaştığı, ancak işlerinde daha da gelişim sağlamak istedikleri görülmüştür. 2 girişimcinin Türkiye genelinde de işini sürdürdüğü, diğer girişimcilerin ise daha fazla kadına iş imkanı sunmak adına işlerini daha fazla genişletmek için kararlı oldukları görülmüştür.

“Ümitsizliğe kapılıp iş yerinizi kapatmak istediniz mi? Bu durumu nasıl aştınız?” sorusuna gelen yanıtlar bu şekildedir:

- K1: Ümitsizliğe kapıldığım oldu. Özellikle ekonomik artışla, aldığım hammaddeyi tekrar alamadım, aynı fiyata. Kargo ücretleri, akaryakıt zamları, beni de karamsarlığa götürdü. “Başka bir yerde mi çalışmalıyım” diye düşündüm. Ama markamın ilmek ilmek büyüdüğünü gördükçe de sabırla daha güzel günlerin geleceğini düşündüm
K2: Zaman zaman oldu ama içimdeki heves, çalışma isteği, azim, ön planda oldu.
K3: Öyle bir düşüncem olmadı henüz.
K4: 3 defa iflas yaşadım ama ümitsizliğe hiçbir zaman kapılmadım, her çaresizlikte yeni bir fırsat yakaladım.

K5: Ümitsizliğe kapıldım evet eldeki imkanlarımla tutundum gönüllü işler yaptım hareketi durdurmadım ve gündemde kalmaya sosyal medyayı aktif ve faydalı şekilde kullanmaya çalıştım ve üstesinden geldim.

Katılımcılardan 3'ü, ümitsizliğe kapıldıkları halde işlerine azimle devam ettiklerini belirtmişlerdir. 1 girişimci hiç ümitsizliğe kapılmadığını, diğer 1 girişimci ise üç kere iflas etmek gibi en olumsuz durum karşısında bile hiç ümitsizliğe kapılmadığını belirtmiştir. Bu durum girişimcilikte azim ve kararlılığının öneminin ne kadar büyük bir etken olduğunun göstergesi olarak görülmektedir.

Girişimciliğin Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi Açısından Yorumlanmasına İlişkin Bulgular

Katılımcılara, “Size göre kadın girişimci olmanın, erkek girişimcilere göre zorluğu ya da kolaylığı var mı? Girişimci bir kadın olmak aile-sosyal yaşamınızı nasıl etkiliyor?” soruları, girişimciliğin toplumsal cinsiyet sosyolojisi perspektifinden yorumlanması için yöneltilmiştir.

Bu noktada kadınlar, öncelikle toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklı olarak iş hayatında yaşadıkları zorlukları dile getirmişlerdir:

“Evet çok zor, toplumun bize biçmiş olduğu rollere rağmen çalışan kadın olmak, başarılı kadın olmak çok zor, ama engelleri yıkmak zorundayız. Her şeye rağmen başarabiliriz, herhangi bir neden ve herhangi bir kimse engel olamaz. Vaktimizi çok iyi değerlendirmemiz gerekiyor, kimse bize anlayış göstermeyecektir. Gayret etmek bizim elimizde, başarının cinsiyetle ilgili olmadığını sabırla hedeflediğimiz başarıya kadar ilerleyerek gösterebiliriz.” (K5)

Öte yandan, kadınların kendileri, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin kendi yaşamlarına getirdikleri sınırlamalardan haberdar olmaksızın, kendilerini öz olarak sınırlayan bazı eşitsizlikleri, kolaylık olarak addetmiş, kadınlarla erkeklerin farklı toplumsal cinsiyet rollerine ve mesleklerin cinsiyetlerine vurgu yaparak bu tür yorumlarda bulunmuşlardır:

“Kadın girişimci olmanın kolaylığı anlamında da kendi sektörüm olarak yorumlarsam, gıda ürünü ürettiğim için, bayan üreticinin +1 olduğunu düşünüyorum.” (K1)

“Kolaylığı insan ilişkilerim. Erkekler göre daha kibar, daha düzen düşkün, temizliğe daha önem vermem. Reklam ve tanıtım konusunda daha başarılı olmam. Zorluğu, işim gereği ağır kaldıramıyorum. Dışarı işlerini dükkanla birlikte yürütmekte zorlanıyorum. Dükkanda çıkan ufak tamir işleri için erkek eline ihtiyaç duyuyorum.” (K2)

“Zorluktan ziyade kolaylıklarını yaşadım. Kadın olunca insanlar daha fazla yardımcı ve destek olmaya çalışıyorlar.” (K4)

Bir diğer bulgu ise, kadınların ev içi bakım emeğine yönelik çıkarsamalarda bulunmuş olmalarıdır:

“Girişimci bir kadın olmak, sosyal çevrem için olumlu olduğunu düşünüyorum. Üretim yapmak beni besliyor ve böyle mutluyum, el emeğimden para kazanıyor olmak beni ayrıca mutlu ediyor. Bu zamana kadar daha önce iki kurumsal firmada yöneticilik yaptım, bu kadar tatmin olmuyordum. Şu an istediğim yerde değilim. Zamanla sabırla ilerleyeceğimi düşünüyorum. Şimdilik online olarak kalmak istiyorum. Çünkü kızım çok küçük ve önceliğim kızım.” (K1)

“Çocuğuma küçük yaşlarda fazla zaman ayıramadım, hafta sonu etkinliklerim kısıtlı oldu, hafta içi de eve geç gitmelerimin olumsuz etkilediği dönemler oldu.” (K2)

“Kabul gören (toplumumuzda bu bir sorun) özgüvenli, ekonomik özgürlüğü elinde olan bir kadın olmamı sağlıyor, çevremdeki kadınlara ilham oluyorum manevi maddi destek oluyorum. Mutlu bir bireyim istersem her şeyi başarırım.” (K5)

İşini Kurmak İsteyen Girişimciler İçin Önerilere İlişkin Bulgular

Katılımcı kadınlar, kendi işini kurmak isteyen kadınlara bir takım önerilerde bulunmuşlardır:

“Ne istediklerini bilmeliler, hangi sektörde üretim yapmalılar, karar verdikleri sektöre de inanmalılar. Ben, en iyi bildiğim işi yapmak kararıyla yola çıktım. Mesleğim üzerine ne yapabilirim diye düşündüm, hamur ve mutfağı çok sevdiğim içinde üretim yapmak istedim. Titizimdir. En iyisini yapmak için çabalıyorum. Kararlı inançlı ve sabırlı olmalılar. Her gün aynı kazanç olmuyor, sabır gerektiriyor.” (K1)

“Azimli kararlı olmaları, titiz, yapacağı işe göre konum yeri iyi seçmeleri, eleman çalıştıracaklarsa eleman seçimine çok dikkat etmeleri.” (K2)

“Asla pes etmeyin, sonuna kadar gayret edin.” (K3)

“Önceliğiniz kendi yapabileceğiniz iş olsun. Mürettebat gemiyi terk ettiğinde tek başınıza da gemiyi yürütebileceğiniz bir iş olsun. İşinizin kaptanı siz olun.” (K4)

“Hayallerinden vazgeçmesinler, çok ter dökcekler, gayret edecekler. Asıl hedefimize giden yolda işimizin dışında her alanda nakit odaklı çalışmak zorunda kalsalar bile çalışmalılar.” (K5)

SONUÇ

Kadın girişimciliğinin gelişmesi, kadın girişimcilerinin artması ülke ekonomisine katkı sağlamaktadır. Samsun’daki girişimci kadın profili üzerine sosyolojik bir değerlendirme yapılan bu çalışmada, farklı meslek guruplarından oluşan girişimci kadın katılımcılarla çalışılmıştır.

Nitel araştırma tekniklerine göre yürütülen çalışmada bulgular beş alanda kümelendi. Katılımcıların demografik özelliklerinin yanı sıra, girişimcilik özellikleri ve onları rakiplerinden ayıran özelliklerine ilişkin bulgular; girişimcilik yolunda yaşanan zorluklara ilişkin bulgular, girişimciliğin toplumsal cinsiyet sosyolojisi açısından yorumlanmasına ilişkin bulgular ve işini kurmak isteyen girişimcilere önerilere yönelik bulgular ortaya çıkmıştır.

Samsun’daki girişimci kadınların, kadın olmakla ilgili zorlukları aşan, gayretli, dolayısıyla özgüven duyguları gelişmiş, alanı konusunda sürekli araştırarak kendini geliştiren, iş gelişimi konusunda imkanlarını yenileyen, maddiyatlarının kısıtlı olduğu halde risk almaktan çekinmeyecek kadar kararlı ve istikrarlı, özgüvenleri yüksek, iletişimleri modern seviyede, müşteri ilişkileri kuvvetli, iş başarısı odaklı girişimcilik özelliklerine sahip oldukları, iş kurma nedenlerinin en başında hobilerini hayata dönüştürmek, çalışmaktan keyif almak, yakın

çevreden etkilenmek gibi gerçekleşmesi daha mümkün pozitif etkilerin yanında, tamamen finansal çaresizlikten de oluştuğu görülmüştür.

Çalışma konusunda motivasyonlarının yüksek olduğu görülmüş, kadın olmanın getirdiği zorluklar dışında rakip tanımadıkları, bu durumun özgüvenlerinin gelişmesine neden olduğu düşünülmektedir. Genel olarak durağanlıktan uzak, sürekli gelişimci, idealist ve yenilikçi oldukları belirlenmiştir.

Katılımcı girişimci kadınlardan üç tanesi ekonomik bağımsızlığını kazanmak için çalışırken, eşinden destek alırken, diğer ikisi yakın çevrelerinden herhangi bir destek görmemişlerdir.

Samsun'daki girişimci kadınlar genel olarak KOSGEB desteği almışlardır. Girişimciliğe karar verdikten sonra destek süreçlerinde iş ve işlemlerini yürütürken, finansal konularda ve bürokrasiyle ilgili işlemlerde zorlandıklarını, işlerin çok yavaş ilerlediğini belirtmişlerdir.

Tüm bu veriler toplumsal cinsiyet eşitsizliği bağlamında tartışıldığında ise, şöyle bir tablo ortaya çıkmaktadır: Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin çalışma yaşamında kadını kısıtlayan tezahürleri önemli bir sorun olarak var olmaya devam etmektedir (Toksöz ve Memiş 2018). Tüm bu sınırlılıklara karşın kadınların iş piyasalarına girmelerindeki artış, dikkat çekici ekonomik gelişmelerden biridir (Ortiz-Ospina vd., 2018). Bu eğilim, Samsun'daki girişimci kadın profilinde, tıpkı literatürdekine benzer bir eğilim göstermektedir.

Öz anlatımla, çalışma sonucunda, Samsun'daki girişimci kadın profilinin, genel girişimci kadın profiliyle paralel seyrettiği; toplumsal cinsiyet eşitsizliği bağlamında tartışıldığında ise, girişimci kadınların toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin bilincinde olmalarına karşın idealist ve yenilikçi bir yaklaşımla iş hayatında var olma mücadelesi verdikleri görülmüştür.

Yazarların Katkı Oranı Beyanı

Yazarlar, makaleye eşit oranda katkıda bulduklarını beyan etmektedirler.

Çıkar Çatışması Beyanı

Yazarlar, aralarında herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmektedirler.

KAYNAKLAR

- Ağar, E., 2022. “Girişimcilik ve Kadın Girişimciler: Yatırım Teşvikleri Açısından Bir Değerlendirme”. Altınbaş Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Alpugan, O., 1996. *İşletme bilimine giriş*. Trabzon: Derya Kitabevi.
- Arıkan, S., 2004. *Girişimcilik: Temel kavramlar ve bazı güncel konular*. Ankara: Siyasal Kitabevi,
- Aşkın, A., Nehir, S., Vural, S. Ö., Aş, D., 2011. “Tarihsel Süreçte Girişimcilik Kavramı ve Gelişimi”, *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 55.
- Atalay, Y. ve Varol, Ç., 2016. İleri Teknoloji Sektöründe Kadın Girişimciliği: Ankara’daki Sektörel ve Mekansal Farklılaşmalar, *TMMOB Şehir Plancıları Odası Planlama*: 26(3):181–192.
- Davidoff, L. (2009). *Feminist tarih yazımında sınıf ve cinsiyet*. Zerrin Ateşer, Selda Somoncuoğlu (Çev), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Davis, K., 1984. *İşletmede insan davranışı*. Mc Graw Hill.
- Durukan, T., 2006 “Dünden Bugüne Girişimcilik ve 21. Yüzyılda Girişimciliğin Önemi”. *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi İbrahim Bodur Girişimcilik ve Araştırmama Merkezi Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 1(2): 25-37.
- Durukan, T., 2007. “Dünden Bugüne Girişimcilik ve 21. Yüzyılda Girişimciliğin Önemi”, *Gelişimi. Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 6(2): 55-72.
- Fletcher, P., 2018. *Disrupters: Success strategies from women who break the mold*. Entrepreneur Press.
- Giles, D. C., 2002. *Advanced research methods in psychology*. Hove: Routledge.
- Kuratko, D., 2005. “The Emergence of Entrepreneurship Education: Development, Trends, and Challenges”. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 29(5): 577- 597.
- Küçük, O., 2017. *Girişimcilik ve küçük işletme yönetimi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- McKay, R., 2001. “Women Entrepreneurs: Moving Beyond Family and Flexibility”, *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*, Volume:7, MCB University Press.
- Müftüoğlu, T., 1996. Türkiye’de Girişimcilik Tarihi, *TOSYÖV Girişim*, 8, Kasım– Aralık.
- Onat, O., 2011. “Genç Yetişkinlerin Ahlaki Kimliklerinin İncelenmesine Yönelik Nitel Bir Araştırma”. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.

- Ortiz-Ospina, E., Tzvetkova S. and Roser, M., 2018. "Women's employment". Published online at OurWorldInData.org. Retrieved from: '<https://ourworldindata.org/female-labor-supply>'(Eriřim: 15.03.2023)
- Ödemiş, G., 2018. Kadın Girişimcilerin İř-Yařam Dengesi Üzerine Bir Araştırma: İzmir İli Örneęi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Özar, ř., 2005. GAP Bölgesinde Kadın Girişimciliği, Mevcut Durum ve Girişimciliği Destekleyici Öneriler, GAP-GİDEM.
- şimşek, M. ř., 1998. *İşletme bilimlerine giriş*, Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Tekin, M., 2005. *Hayallerin gerçeğe dönüşümü, girişimcilik*. Konya: Günay ve Ofset Matbaacılık.
- Toksöz, G., 2007. *Türkiye'de kadın istihdamının durumu*, Uluslararası Çalışma Ofisi, Ankara.
- Toksöz, G. ve Memiş, E., 2018. *İstihdamda toplumsal cinsiyet eşitliği haritalama ve izleme çalışması*. CEİD Yayınları 5.
- TÜSİAD ve KAGİDER, 2008. Türkiye'de Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği: Sorunlar, Öncelikler ve Çözüm Önerileri, İstanbul.
- Yalçın, A., 1991. *İktisadi doktorinler ve sistemler tarihi*, Ankara: Aydoędu Ofset.
- Zhao, F., 2006. *Entrepreneurship and innovations in E-business: An integrative perspective*, Idea Group Publishing.